

Key words: non-business society; Public Association; consumer cooperative; membership rights; corporate rights.

Сікора В.Є.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СФЕРІ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ РІШЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ УЧАСНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

УДК 347.192/347.66

Постановка проблеми. Визнання недійсними рішень загальних зборів юридичної особи корпоративного типу посідає вагомe місце серед способів захисту корпоративних прав учасників останньої. Однак у сучасних умовах корпоративне законодавство активно реформується під впливом проєвропейських стандартів, які інколи фрагментарно впроваджуються у національне законодавство без належної адаптації до правової системи нашої держави. Зазначене має наслідком неоднозначність підходів до застосування корпоративного законодавства на судовому рівні, що зумовлює актуальність дослідження сучасних тенденцій формування судової практики у сфері захисту корпоративних прав шляхом визнання недійсними рішень загальних зборів.

Теоретичною базою дослідження слугували праці наступних вчених: В.А. Васильєва, В.В. Луць, І.В. Спасибо-Фатєєва, Л.В. Сіщук, Н.А. Сліпенчук, О.І. Зозуляк, О.В. Щербина, О.Р. Ковалишин та інші.

Метою статті є дослідження проблем чинного корпоративного законодавства через призму судової практики визнання недійсними рішень загальних зборів учасників юридичної особи корпоративного типу та подання альтернативних шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Саме у судовій практиці відображаються основні недоліки законодавчого регулювання спірних корпоративних правовідносин, що дозволяє визначити конкретні завдання, вирішення яких можна досягнути шляхом

проведення комплексного наукового дослідження, та відповідно виокремити способи їх вирішення, які у свою чергу становитимуть підґрунтя законодавчих змін у напрямі ефективного використання такого способу захисту корпоративних прав як визнання недійсним рішення загальних зборів.

З аналізу судової практики вважаємо за доцільне виокремити наступні проблемні моменти визнання недійсними рішень загальних зборів.

1. Відсутність квазікворуму як підстава скасування рішення загальних зборів.

До прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – ЗУ «Про ТОВ та ТДВ») наявність кворуму для загальних зборів імперативно закріплювалась на законодавчому рівні, відповідно відсутність останнього вважалась безумовною підставою визнання недійсним відповідного рішення. У вказаний період сформувався усталений підхід до питання кворуму, згідно з яким останній за загальним правилом становив 50 відсотків плюс 1 голос, однак міг змінюватись учасниками. У такому випадку рішення, прийняті на загальних зборах, за відсутності визначеного кворуму, визнавалися недійсними.

Натомість у ЗУ «Про ТОВ та ТДВ» кворум взагалі не передбачається, у зв'язку з чим у перехідний період постало важливе питання, яке й досі виникає у судовій практиці, - чи правомірно встановлювати у статуті кворум і чи є відсутність останнього підставою скасування рішення загальних зборів?

У перехідний період при вирішенні справ про визнання недійсними рішень загальних зборів з підстави відсутності кворуму суди застосовували положення статуту про кворум, якщо останні відповідали нормам, чинним на момент прийняття ЗУ «Про ТОВ та ТДВ», або ж були прийняті до набрання чинності останнім [1; 2].

На нашу думку, відсутність вимоги про кворум заміняється встановленням мінімального порогу голосів для прийняття певних рішень учасниками, який по факту виступає кворумом загальних зборів. Так, навіть у разі передбачення кворуму у статуті,

сама його наявність не має сенсу, якщо в учасників недостатньо голосів для прийняття відповідного рішення кількості голосів наявність кворуму не матиме сенсу, тобто за таких втрачається практична цінність визначення кворуму та проведення зборів загалом. Іншими словами, встановлення мінімальної кількості голосів для прийняття загальними зборами рішень з конкретних питань стали так званим квазікворумом. З викладеного виникає питання – чи можливо учасникам визначати такі вимоги під потреби юридичної особи?

У межах даного питання першочергово звертаємо увагу на положення ч.4 ст.34 ЗУ «Про ТОВ та ТДВ», якими встановлюється необхідність більшості голосів усіх учасників, які володіють правом голосу, для прийняття загальними зборами певного рішення. Диспозитивність даної норми застосовується з урахуванням ч.5 ст.34, згідно з якою у статуті може передбачатись інша допустима кількість голосів, однак не менше більшості, для прийняття загальними зборами певних рішень, виключення з яких становлять рішення, щодо яких законом вимагається одностайність [3, с.69].

З приводу вказаної норми найбільше питань виникає щодо встановлення законодавцем вимоги «не менше, ніж більшість голосів», яку на практиці трактують у наступних значеннях:

- більшості від загальної кількості голосів учасників;
- більшості від кількості голосів виключно учасників, які з'явилися на загальні збори.

У першому випадку скасування кворуму абсолютно не має практичної реалізації та навпаки ускладнює процедуру прийняття рішень загальними зборами, які будучи повновадними, не зможуть прийняти рішення, що в свою чергу негативно позначатиметься на діяльності товариства загалом.

У другому випадку трактування норми кореспондує з центральною засадою диспозитивності врегулювання корпоративних відносин. Зважаючи на сучасні тенденції реформування корпоративного законодавства, вважаємо даний підхід найбільш коректним. Так, ч.4 досліджуваного Закону визначається загальний порядок голосування – з прив'язкою до більшості голосів усіх учасників, натомість ч.5 закріплюється можливість встановлення

у статуту особливого порядку голосування без прив'язки до всіх учасників. Окрім цього, статут, у якому учасники можуть відсутити від принципу більшості від усіх, затверджується одностайно всіма учасниками, тобто останні голосуючи за затвердження статуту у відповідній редакції надають згоду на застосування особливого порядку голосування. Така ж ситуація має місце і у відношенні з потенційними учасниками, які при придбанні корпоративних прав ознайомлюються з статутом та погоджуються додержуватись його положень.

Таким чином, відсутність кворуму у ЗУ «Про ТОВ та ТДВ» не варто вважати недоліком, оскільки учасникам надається право одностайно врегулювати у статуті відносини між собою з приводу управління товариством шляхом участі та голосування на загальних зборах. З огляду на це, визнання недійсним рішення загальних зборів залежатиме від того, чи додержано кількісні показники голосування, визначені статутом.

2. Непідтвердження статусу учасника як потенційне порушення у розрізі визнання недійсним рішення загальних зборів.

На практиці непоодинокими є випадки, коли на загальних зборах голосує особа, яка не є учасником відповідної юридичної особи, у зв'язку з відчуженням третій особі частки у статутному капіталі. Очевидно, що відчуження частки за правочином є підставою припинення права власності на останню та, як наслідок, корпоративних прав, які випливають з неї, у тому числі й права голосувати на загальних зборах. Зазначені висновки підтверджуються і судовою практикою [4].

З першого погляду, все очевидно і жодних питань не виникає, оскільки як зауважують практики перед прийняттям рішення доцільно перевіряти статус учасників та відповідно право власності останніх на частки у статутному капіталі. Однак виникає питання – яким чином перевірити вказані рішення?

Типово відповідну інформацію перевіряють у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, однак у судовій практиці наявна позиція, згідно з якою інформація з відповідного Реєстру не є правовстановлюючим документом, тобто конкретно на певний мо-

мент статус учасника не підтверджує [5], що є доволі абсурдною ситуацією, оскільки зміни у складі учасників юридичної особи підлягають обов'язковій державній реєстрації у відповідності до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань». Звісно, може мати місце ситуація, коли договір відчуження корпоративних прав укладено та складено акт приймання-передачі, однак відповідні зміни ще не подані для проведення державної реєстрації, що ставить під ризик порушення корпоративних прав нового учасника та інтересів третіх осіб, на відносини з якими впливає незаконно прийняте рішення загальних зборів, яке імовірно визнають недійсним. Однак - яким чином уникнути відповідного рішення як не шляхом перевірки відомостей з Реєстру?

На наш погляд, саме у Реєстрі доцільно проводити перевірку статусу учасника, оскільки останній є єдиною державною інформаційною системою, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб. Натомість для мінімізації настання ризиків відсутності у Реєстрі оновлених відомостей про склад учасників доцільно передбачити для подання реєстратору акта приймання-передачі частки триденний строк з моменту підписання останнього за аналогією з процедурою припинення.

3. Можливість впливу голосування учасника на результати прийняття оскаржуваного рішення загальних зборів.

Непоодинокими є випадки, за яких суди відмовляють у задоволенні позову та залишають чинним оскаржуване рішення загальних зборів, коли голосування учасника не могло вплинути на факт прийняття рішення за умови, що останнє не завдало збитків учаснику, а допущені порушення не є істотними [6]. Важливо, що відмова у задоволенні позову допускається тільки за сукупності усіх трьох вищеперелічених обставин [7, с.344].

З даного приводу слід зауважити доволі оціночний та суб'єктивний характер при визначенні суддями наявності чи відсутності відповідних обставин. Серед науковців обґрунтовується доцільність закріплення на законодавчому рівні положення, згідно

з яким за наявності сукупності вказаних умов рішення загальних зборів не може визнаватись незаконним [8, с.39].

Вважаємо, що вказана пропозиція є особливо актуальною з огляду на доволі високі показники визнання недійсними рішень загальних зборів з суто формальних підстав, що, безумовно, негативно позначається на діяльності юридичної особи корпоративного типу. Так, часто учасники без поважних причин чи з певним умислом подальшого оскарження уникають участі у загальних зборах, таким чином зловживаючи своїми корпоративними правами. Відповідні прояви недобросовісності можуть поставити під ризик прийняття рішення про вчинення важливого для юридичної особи правочину, тобто суперечитимуть інтересам останньої.

Висновки. На підставі проведеного аналізу судової практики розгляду спорів про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників юридичної особи корпоративного типу варто відзначити необхідність удосконалення законодавчої бази, яка регулює відповідну сферу правовідносин.

Першочергового доцільно закріпити умови, за одночасного існування яких не допускається визнання недійсним рішення загальних зборів, а саме:

- голосування учасника-позивача не могло вплинути на факт прийняття рішення;
- допущені порушення під час прийняття рішення є неістотними;
- відповідні порушення не завдали збитків учаснику, який звернувся з позовом.

З огляду на обґрунтування позиції коректності перевірки статуту учасника у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань та з метою превентивного попередження виникнення порушень корпоративних прав шляхом голосування особою, яка не є учасником, необхідно встановити триденний строк повідомлення державного реєстратора про зміни у складі учасників, який розраховується з моменту вчинення правочину, на підставі якого відчужено корпоративні права.

Стосовно відсутності кворуму у ЗУ «Про ТОВ та ТДВ» слід розуміти практичну недоцільність встановлення останнього у статуті, оскільки таким чином нівелюється диспозитивна засада приватноправового врегулювання корпоративних відносин, ускладнюється процедура прийняття загальними зборами рішень. Натомість законом встановлюються мінімальні пороги голосування з прив'язкою більшості від усіх учасників з приводу прийняття певних рішень, а в статуті учасники можуть передбачити відступ від принципу більшості від усіх, що дозволить оперативно прийняти рішення, які забезпечують поточну діяльність юридичної особи корпоративного типу.

1. *Постанова Верховного Суду у справі № 927/242/19 від 05 листопада 2019 р.* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85617383>.
2. *Постанова Верховного Суду у справі № 922/298/19 від 18 червня 2020 р.* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89957306>.
3. *Корпоративні спори. Коментар судової практики (Серія «Проблеми судової практики»)*. Спасибо-Фатеева І.В., Крат В.І., Філатова Н.Ю. та ін.; за заг. ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків. Право, 2018. С.288.
4. *Постанова Верховного Суду у справі № 922/333/19 від 11 серпня 2020 р.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87808653>.
5. *Постанова Верховного Суду у справі № 915/593/17 від 4 вересня 2018 р.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76236943>.
6. *Огляд судової практики Верховного суду з корпоративних спорів.* URL: <https://www.pard.ua/uk/news/4878-ohlyad-sudovoyi-praktyky-verkhovnoho-sudu-z/>.
7. *Награ Д.О. Визнання рішень загальних зборів товариств недійсними: проблемні питання. Журнал східноєвропейського права. 2019. № 70. С.342-348.*
8. *Жорнокуй В.Г. Деякі питання захисту права участі в управлінні господарським товариством. Право та інновації. Науково-практичне видання. м. Харків. 2017. №3(19). С. 36-42.*

Сікора В.Є. Сучасні тенденції судової практики у сфері визнання недійсними рішень загальних зборів учасників юридичної особи корпоративного типу

У статті проаналізовано особливості визнання недійсними рішень загальних зборів учасників юридичної особи корпоративного типу як найбільш застосовуваного на практиці способу захисту корпоративних прав.

У процесі дослідження виокремлено основні тенденції судової практики розгляду спорів про визнання недійсними рішень загальних зборів та виокремлено окремі проблеми правозастосування.

Встановлено особливості застосування кворуму у відповідності до змін у законодавстві, що врегульовує діяльність товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю. Квazікворумом встановлено мінімальний поріг голосування, який встановлюється законом або ж з певних питань може самостійно визначатись учасниками у локальному акті.

Обґрунтовано необхідність встановлення у законодавстві триденного строку для подання документів на проведення державної реєстрації змін у складі учасників юридичної особи.

Дістала подальше обґрунтування позиція щодо доцільності законодавчого закріплення сукупності підстав, за одночасного настання яких рішення загальних зборів не може визнаватись недійсним, серед яких: неістотність допущених під час прийняття рішення порушень, голосування учасника, який звернувся з позовом, не змінило б результат прийняття рішення; відсутність збитків учаснику внаслідок прийняття оскаржуваного рішення.

За результатами аналізу та узагальнення судової практики у розрізі вирішення корпоративних спорів встановлено суперечності у позиціях судів до правозастосування, у зв'язку з чим запропоновано рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства, що у свою чергу сприятиме формуванню єдиних підходів до застосування корпоративних норм судами.

Ключові слова: загальні збори; рішення загальних зборів; недійсність рішення загальних зборів.

Sikora V. Current trends in judicial practice in the field of invalidation of decisions of the general meeting of participants of a corporate legal entity

In the article the features of confession are analysed by invalid decisions of general collections of participants of legal entity of corporate type as method of protection of corporate rights most applied in practice.

In the process of research the basic tendencies of judicial practice of consideration of spores are distinguished about confession invalid decisions of general collections and the separate problems of law enforcement are distinguished.

The features of application of quorum are set in accordance with changes in a legislation that regulates activity of societies with a limited and additional responsibility. A quasi-quorum is set the minimum threshold of voting, that is set by a law or on certain questions it can be independently determined by participants in a local act.

The necessity of establishment is reasonable for the legislation of three-day term for presentation of documents on realization of state registration of changes in composition the participants of legal entity.

Received a further substantiated proposal on the expediency of legislative filling of a set of grounds, the simultaneous occurrence of which the decisions of the general

meeting may not be invalid, including: insignificance of the destruction during the decision damage to the participants due to the adoption of the contested decision.

On results an analysis and generalization of judicial practice in the cut of decision of corporate spores contradictions are set in positions of courts to law enforcement, in this connection recommendations are offered in relation to the improvement of current legislation that in turn will assist forming of the only going near application of corporate norms by courts.

Keywords: general meeting; decisions of the general meeting; invalidity of the decision of the general meeting.

Świczkowski Jarosław

POSTĘPOWANIE GRUPOWE – MODEL OPT-IN, CZY OPT-OUT?

УДК 347.9

Ustawodawca polski mając na celu przyspieszenie rozpoznawania spraw w procesie cywilnym wprowadził ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r., o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym¹ możliwość rozpoznawania spraw na rzecz wielu powodów w jednym postępowaniu. Ustawa wprowadza przy tym warunki dopuszczalności postępowania grupowego określając, że jest to postępowanie cywilne, w którym grupa minimum 10 osób dochodzi roszczeń jednego rodzaju opartych na tej samej podstawie faktycznej. Ograniczono też stosowanie ustawy o postępowaniu grupowym do dochodzenia roszczeń z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, z tytułu czynów niedozwolonych, z tytułu odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego lub z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, a w odniesieniu do roszczeń o ochronę konsumentów także w innych sprawach. Ponadto jest wyłączone dochodzenie roszczeń o ochronę dóbr osobistych, z wyjątkiem roszczeń wynikających z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, w tym roszczeń przysługujących najbliższym członkom rodziny poszkodowanego, zmarłego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia. Wprowadzono też ograniczenia w zakresie możliwości skorzystania z postępowania grupowego w przypadku dochodzenia w roszczeń pieniężnych wynikających z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia,

1 Tekst jednolity Dziennik Ustaw z 2020 r., poz. 446.